

אגשכולות

הסלון השבועי של "ישיבת כרם ביבנה"

"לזכר עולם יהיה צדיק" לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל
נלב"ע ב' באדר א' ה'תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

"כל הנברא לבורי עשיתיו"

יונתן פולנאור (ב')

כ טוב בפרשה: "ואם מאן אתה לשלח הנה אנוכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים. ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנורך ובמשארותיך. ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים" (ד', כ"ז-כ"ט). ואמרו חז"ל: "מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמם על קידוש השם לכבשן האש? נשאו ק"ו בעצמם מצפרדעים: ומה צפרדעים שאינם מצווים על קידוש השם כתיב בהו "ובאו בביתך וגו' ובתנורך ובמשארותיך" אימתי משארות מצויות אצל התנור? הוי אומר, בשעה שהתנור חם. אנו שמצוים על קדושת השם על אחת כמה וכמה". (פסחים דף נ"ג ע"ב).

פרשת "זארא"

כ"ח בטבת ה'תשס"ט

גיליון מס' 87

(שנה שלישית)

*****

זמני השבת

ת"א י-ם	16.31	16.45	הדלקת נרות
	17.53	17.46	צאת השבת

התוס' והר"ן שם מקשים מדוע נזקקו חנניה מישאל ועזריה לק"ו, הרי הלכה ידועה היא שעל ג' עבירות (שאחת מהן היא ע"ז) ייהרג ואל יעבור? ותירצו שהצלם לא היה ע"ז באמת, ולכן שאלה הגמ' מה ראו. ועל זה ענתה הגמ' שכיון שראו שהיה מתכוון נבוכדנצר להראות כבוד לעצמו ולמעט בכבוד שמיים, מסרו עצמם לכבשן האש מק"ו מהצפרדעים שמסרו עצמם כדי להרבות בכבוד שמיים.

שואל הגאון רבי ירוחם ליבוביץ' זצ"ל המשגיח ממיר בספרו "דעת תורה": עדיין לא מובן כיצד יש ראייה מהצפרדעים, הרי הם יצורים ללא כל בחירה חופשית וללא רצון, ומה שנצטוו הרי הם מוכרחים לעשות, וכי ברירה היתה להם שלא להיכנס לתנורים? ואיך שייך לעשות מהם ק"ו לחנניה מישאל ועזריה?

מסביר ר' ירוחם, ששאלה זו נובעת מהצורה שבה אנו תופסים ומשיגים את הבריאה. בעינינו הגשמיות אנו רואים שכל הבריות הינן חסרות כל כח רוחני, אשר אין כלל קשר בינן לבין הקב"ה. אך חז"ל ראו זאת בצורה שונה: המדרש אומר על הפסוק "ויתרון ארץ בכל הוא" (קהלת ה', ח'): "אפילו דברים שאת רואה בעולם מיותרין כגון זבובים ופרעושים ויתושין אף הם בכל ברייתו של עולם שנאמר ויכולו וגו' דבר אחר ויתרון ארץ וגו' אמר הקדוש ברוך הוא לנביאים מה אתם סבורים שאם אין אתם הולכים בשליחותו אין לי שליח, הוי ויתרון ארץ בכל הוא, בכל אני עושה שליחות. אמר ר' אחא אפילו על ידי נחש על ידי עקרב ואפילו על ידי צפרדע" (קהלת רבה ה', ח-ט).

וכמו כן אמרו חז"ל: "שאיין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברוקיע שמכה אותו ואומר לו גדל" (ב"ר י', ז). מדברים אלו אנו למדים, שחז"ל הביטו על הבריאה כולה על כל ענפיה וחלקיה – אף בעלי חיים וצמחים – כעל שלוחי הקב"ה, שתפקידם בעולם הוא עשיית רצונו יתברך. "מלאים זיו ומפיקים נוגה נאה זיום בכל העולם" – המאורות שברא הקב"ה להאיר את עולמנו, מה נאמר עליהם? "עושים באימה רצון קונם". בכך שהם ממלאים את תפקידם להאיר את העולם, הם מקיימים את רצון הקב"ה. יוצא, אפוא, שגם לשאר הבריות יש כוחות רוחניים.

ומצינו בדברי חז"ל שלפעמים לבעלי חיים יש את היכולת להרגיש בדברים שבני אדם אינם מרגישים: הגמ' (ב"ק ס' ע"ב) אומרת: "כלבים בוכים מלאך המוות בא לעיר, כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר". הרי שיש בכוחם של כלבים להרגיש במציאותם של יצורים רוחניים כאלהו הנביא וכמלאך המוות, דבר שאין בכוחם של בני אדם להרגיש.

כתוב בספר מלכים ב' (ד', ח-ט): "ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכול לחם ויהי מדי עברו יסור שמה לאכול לחם, ותאמר אל אשה הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד" ואומרת הגמ' בברכות (י' ע"ב): "מנא ידעה, רב ושמואל, חד אמר שלא ראתה זכוב על שולחנו". שואל הגר"ח שמואלביץ: אם על האשה השונמית, שהיתה "אשה גדולה" כמאמר הכתוב (ותרגם יונתן "דחלת חטאין"), תמהים חז"ל מניין ידעה שאיש קדוש עובר עליהם, הלא בוודאי שיש לשאול על הזכובים איך הם ידעו כי איש קדוש הוא, עד שלא עברו על שולחנו. ועל כורחנו שכך הוא טבעם של בעלי חיים, שחשים הם אפילו בדברים שאין בני אדם – ואפילו הגדולים שבהם – חשים.

לפי זה נבין את הק"ו שעשו חנניה מישאל ועזריה: אם הצפרדעים, מיד בהרגישם את רצון הקב"ה לתת מכה על מצרים, שרצו ובאו ועלו על מצרים, וכיון שהרגישו שכדי לקדש את ה' עליהם למסור את נפשם לא נרתעו ונכנסו לתנורים בוערים, א"כ ק"ו שהם גם צריכים למסור את נפשם, שהרי "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתי יצרתיו אף עשיתיו", וכל תפקידו של האדם הוא לקדש את שמו של הקב"ה בעולם, ובלי זה מה לו ומה לנפשו.

העורך: מוטי פקטר | הקלדה: חיים ארנפלד

העלון יוצא לאור ע"י ישיבת "כרם ביבנה", ד"ג אבטח 79855 נא לשמור על קדושת הגליון!

העלון מופיע גם באתרי הישיבה באינטרנט: www.kby.org.il (עברית), www.kby.org (אנגלית)

נתאל שושן

ולפי"ז יוצא שכל המח' בין ר"מ לחכמים היא במקרה שלא אמר לו זאת בלשון שיור אלא בלשון גילוי דעת. אך אם יאמר לו זאת בלשון שיור כגון כל הזכויות שמורות גם לחכמים יהיה אסור לעבור על דעת בעה"ב וכל מי שעובר על דעת בעה"ב נקרא גולן כי שייר בקנינו, ומכאן נובע הגדר ההלכתי של זכויות יוצרים.

(דברים אלו נערכו עפ"י מאמרו של הרה"ג זלמן נחמיה גולדברג שליט"א המובא בתחומין ז).

נביא חלק מתשובתו של הרב יצחק יוסף שמלקט את תשובות רבותינו האחרונים שדנו בזה מצד התקנה לגדור פרוצות השוק וגזור חכמים נידויים בנושא הנ"ל:
ב"ה ז' אייר תשס"ז

לכבוד תלמידי ישיבת "כרם ביבנה" ה' עליהם יחיו.

שלום רב,

מאשר קבלת המכתב ובו שאלותיכם בענין על הזכויות השמורות...

...כתב הגאון שואל ומשיב (מהדו"ק סי' מד) בדבר הדפסת השו"ע יו"ד עם הפמ"ג וחוו"ד ופת"ש, והשיב, דזה ודאי שספר חדש שמדפיס מחבר וזכה שדבריו מתקבלים על פני תבל, פשיטא דיש לו זכות בזה לעולם, והרי בלא"ה אם מדפיסים או מחדשים איזה מלאכה אינו רשאי אחר לעשות בלא רשותו, והרי נודע שרבינו אברהם יעקב מהרוב ושוב שעשה החשבון במאשין, כל ימיו קיבל שכרו מהקידה בווארשא, ולא היא תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה שלהם, וזה דבר שהשכל מכחישו, ומעשים בכל יום שהמדפיס חיבור יש לו ולבאי כוחו זכות. וע"כ פשיטא דאסור להשיג גבולם, ואף שכבר כלו הספרים אסור להדפיס, כי באמת המדפיס רוצה להדפיס יותר רק שאין לו כל כך ממון ומדפיס בוא"ו, וע"כ הדין ברור עם המדפיס. וע"ש שכתב שכן סובר הצ"ח.

וכ"כ ההפלאה בספר כתובה (דפוס אופיבאך, הובא בספר משנה זכויות היוצר) וז"ל: ולהיות כי לא רציתי להטריח רבות את הגאונים הגדולים אשר בארץ, בדבר הסכמות ושמחות, על כן הנני גוזר בעצמי בגזרת נח"ש שלא ירים איש את ידו להדפיס את חיבורי, הן כולו והן מקצתו, הן קונטרס אחרון, בלתי ידיעתי ורשותי. ולשומע ינעם. וכך סובר הבית יצחק (סימן פ') בשם הגאון רבי פייבל שעייר אבד"ק בראדין. ובספר ברכת שלמה (סימן כד אות ד') כתב, שאף הבית יצחק החולק על השואל ומשיב, וסובר שמן התורה אין זכויות יוצרים, ויש בזה רק מכח דינא דמלכותא דינא, או מצד המנהג הפשוט, מכל מקום בנקודת הלכה אחת הם תמימי דעה שאם הספר לא יצא לאור יש איסור להדפיסו לאחרים. ע"ש. ואם כשמכר התנה שלא ידפיסו בלא רשותו, הרי ברור שהזכות הבלעדית נשארת למחבר. ובאות ד' כתב עוד, כמו כן אין מסקנתו של הבית יצחק ברורה בנוגע לספרי חול, אשר עליהם לא נאמר מה אני בחנם וכו', הרי יתכן שבעלותו של המחבר נמשכת לתמיד. אכן נראה מדבריו שטעם זה דמה אני בחנם צירף כסניף...

המשך התשובה בעז"ה כשבוע הבא...

שאלה: בחיי היום-יום אנו נתקלים במוצרים שונים שכתוב עליהם כל הזכויות שמורות ©. האם ניתן לצרוב או להעתיק את הדיסק או את הספר?

האם מותר להעתיק חלק ממנו?
ובעצם מהו הגדר ההלכתי של זכויות יוצרים?
האם ניתן להגביל אדם הקונה חפץ כלשהו בפעולה מסוימת?
אנו יודעים שישנו איסור גזל אבל היכן מצינו בפוסקים שיש לאדם בעלות על יצירתו שיכול לאסור על אחרים להעתיקה?

תשובה: תחילה צריך לברר האם קיימות זכויות יוצרים בהלכה (ש"ס ופוסקים) או שזוהי תקנה שתוקנה בדורות האחרונים לגדור פרוצות השוק, או שאיסור זה נובע רק מחוק המדינה של דינא דמלכותא דינא המחייב גם עפ"י ההלכה (או שאין איסור כלל).

שיטות רבות נאמרו ונכתבו ע"י רבותינו האחרונים זה ככה וזה ככה והתעצמה השאלה בדורנו שכל אחד יכול בביתו ע"י לחיצת כפתור להעתיק ספרים שלמים, תוכנות ושירים שעמלו עליהם זמן רב. ננסה לסדר קצת את הדברים ותחילה מקור הדין.

סוגיית המעביר על דעת בעל הבית

אומרת המשנה בב"מ ע"ב: "השוכר את החמור להוליכו בהר והוליכו בבקעה, בבקעה והוליכו בהר, אפ' זו עשר מילין וזו עשר מילין ומתה חייב וכו'".

ובגמרא: "הא מני? ר"מ היא, דאמר כל המעביר על דעתו של בעה"ב נקרא גולן. הי ר' מאיר?... דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ הנותן דינר לעני ליקח בו חלוק לא יקח בו טלית. טלית לא יקח בו חלוק מפני שמעביר על דעת בעה"ב."

שואלת הגמרא אולי דוקא במקרה זה יש איסור שיכא לחשוד את בעה"ב שנודר ואינו מקיים ששמעו שאמר ליקח טלית לפלוני עני ולא קנה לו?

מתרצת הגמרא אם כן תכתוב מפני החשד מדוע כתוב שאסור מפני שמעביר על דעתו של בעה"ב שמע מינה שכל שורש סוגייתנו נעוץ ביסוד אחד כל המשנה המעביר על דעת בעל הבית נקרא גולן.

אך צריך להבין מדוע המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גולן? ניתן להסביר זאת בשני דרכים:

א. בעה"ב התנה עם העני שנתן לו את הדינר עמ"נ שיקנה דוקא טלית וממילא אם העני עובר על התנאי נמצא גולן.

ב. בעה"ב שייר בדינא חלק לגבי קניית חלוק – שיור הוא זכות שמשאיר בעה"ב בחפץ הניתן או הנמכר.

עפ"י הגמרא במסכת קידושין דף ס"א. ניתן לומר שההסבר הנכון בסוגייתנו (בב"מ) בשיטת ר"מ הוא ההסבר השני (שיור), שאם מתורת תנאי א"כ יצטרך לתנאי כפול – ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן – אינו תנאי.

(ואף שהתוס' שם כתבו שיש דברים שא"כ תנאי כפול שדי בגילוי מילתא כגון הנותן אתרוג לחברו ע"מ להחזיר או המוכר נכסיו לעלות לא"י, שאנן סהדי דאדעתיה דהכי עבדי. קשה לומר בסוגייתנו שאנן סהדי שאין רצונו שיקנה העני דבר אחר זולת חלוק).

אמנם חכמים חולקים על ר' מאיר וסוברים שהמעביר על דעת בעה"ב לא נחשב גולן וצ"ב מדוע מה סברתם הרי בעה"ב שייר בקנין או במתנה?

בעל הבית אמנם הקפיד על העני שיקנה דוקא טלית ולא חלוק (ע"י שיור) אך לא אמר לו זאת בלשון שיור אלא בלשון גילוי דעת ולכן אין זה שיור ולא הוא גולן.

ישיבת "כרם ביבנה" מצברכת את הורי תלמידי שיעור א' בברכת ברזכים הבאים בשם ה'.

השתתפות בחתונה

יקיר מדר (ג')

בכתובות, ובשו"ע (סימן שס"א סעיף ב'). וכן משמע לע"ד מתור"ה 'להוצאת' בכתובות (שם). וכמו שכבר אמר הב"ש קודם – ה"נ בהכנסת הכלה. כיוון שזמן החופה אינו מדויק ניתן להקל בזה.

אגב, נזכיר-בדין 'הכנסת כלה' התקשה בדרישה (הסמ"ע) וכתב "ופירש רש"י להכנסת כלה ללוותה מביית אביה לבית חופתה עכ"ל מזה היה נראה לי הגון ללוות בזמנינו הכלה כשמביאין אותה תחת החופה כמו שנהגין לעשות לחתן ואדרבה היא עיקר דהא לא נזכר אלא הכנסת כלה... נמצא מה שהולכין בזמנינו כל הקהל עם החתן... לכסות ראש הכלה היא היא הנקרא בזמנינו הכנסת כלה לחופה" אך בט"ז כתב "אין הולכים אלא ללוות החתן אבל לא ללוות הכלה ששם כל הנשים הולכים עמה ואין להתערב שם עמהם וראיתי בקצת מקומות שהרבה אנשים חשובי העיר הולכים באמת לקראת הכלה וכשמתקרבים אליה חוזרים לאחוריהם להחופה וזה נקרא ג"כ ליווי ונכון הוא".

בחזרה לעניינינו – נראה שישנה נק' נוספת שיש לדון בה, למרות שיש מקום לפטור באופן כללי את כלל המוזמנים העוסקים בתורה נראה שאם המוזמן חבר טוב של החתן ייתכן לומר שזו מצווה שאינה יכולה להעשות ע"י אחרים ונפסק ברמב"ם (הלכות ת"ת פ"ג, ה"ד) ובשו"ע (יו"ד סימן רמ"ו סעיף י"ח) שמבטלין ת"ת בשביל זה. אך נראה שגם על סברא זו יש מקום לערער.

ר' חיים קנייבסקי נשאל 'האם כל בחור מהישיבה בה לומד החתן חייב ללכת לשמחה' וכתב (דרך שיחה עמ' קנ"ג): "למה יהיו חייבים ללכת... אבל לחתונה אין שום דין ואין שום חיוב, רק השאלה אם החתן לא יפגע, אזי אולי יש עניין של חסד. ואני לא הלכתי בישיבה לכל החתונות רק של חברים טובים, ראשית כדי לא לפגוע בהם, ושנית כי אם לא אלך לשמחתם אזי גם הם לא יבואו אלי". ובשו"ת שבט הלוי (חלק ז' סימן ר"ג) כתב שטוב לעשות תקנה שרק מספר מסוים של בחורים ישתתפו בשמחה, וכן התקין בזמנו הגרא"מ שך זצוק"ל בפונביז', שלא ילכו יותר מעשרים בחורים.

לסיכום: כלל המוזמנים שנגרם להם ביטול תורה ע"י יציאתם לחתונה במידה ומגיעים מספיק בחורים (ע"מ לשמח את החתן) יכולים לסמוך על מש"כ הגרש"ז אויערבאך ועוד שכיוון שזמן החופה לא מדויק וביטול תורה כזה לא הותר – פטורים. ואף במקרה שידוע שזמן החופה אכן מדויק ניתן לסמוך בזה על הח"מ שהזכרנו שהחיוב רק בעת שרואה את החופה. חברים קרובים שיכולים לגרום שמחה מיוחדת לחתן בהגיעם לשמחה או שאפי' יצטער החתן כשיראה שלא באו – יש צד חזק יותר שיבטלו מלימודם לצורך שמחת חתן אך גם אז אולי ניתן להקל בעת הצורך. חשוב לציין שלא נאמר בזה "כיוון דאשתרי אשתרי" אלא יש לדאוג שיגרום כמה שפחות ביטול תורה. ישמחו כדי הצורך ויחזרו ללימודם. מ"מ למרות שאין חיוב נראה שההולכים מקיימים מצווה גדולה לשמח חתן וכלה, ולכן בחור שידוע שאם יישאר לא ילמד כי החברותא שלו נסע או שמרגיש רפיון כי כולם הלכו נראה שעדיף שייסע וישמח. הכל לפי העניין.

הגמרא בברכות דף ו: אומרת "ואמר ר' חלבו אמר ר' הונא כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר "קול ששון וכו'... וכן צייטט הטור (אה"ע סימן ס"ה ה"א). ודייק הפרישה "והנהנה ממנו ואינו משמחו הוא עובר שהוא חייב לשמחו אבל מי שאינו נהנה ממנו אינו חייב לשמחו ולכן אינו עובר. "ואמר שייחכן שלמדו זאת מהפס' (ע"ש). ולפי הפרישה לכאורה יוצא שאם לא אוכל בסעודת החתן – אין עליו חיוב לשמחו. אך הבית שמואל דייק מלשון השו"ע והטור שכתבו "מצוה לשמח" והשיג על דברי הפרישה "מיהו לשון הפוסקים שכתבו מצוה לשמח משמע שמצוה שילך לשם וישמח אותם".

לכאורה יש כאן מחלוקת: לשיטת הב"ש – מצווה ללכת ולשמח אף שלא נהנה מסעודתו ולפרישה – רק אם נהנה. אך נראה שאינם חולקים שהרי אין יתמודד הפרישה עם הדיוק של הב"ש? ועוד, אין ייתכן לומר בדעת הב"ש שאם לא הלך כלל עובר בחמשה קולות? מילא אם נהנה ולא שימח, אך עד כדי כך חמור ועונו של הנעדר מחתונת חבירו? ולכן נראה לומר שכונת הב"ש היא שיש מצווה ללכת אך אם לא הלך אינו עובר עד שיאכל ולא ישמח, ובהו"א אנו מקיימים שניהם. ומ"ש הפרישה שמי שאינו נהנה לא חייב לשמח – נראה שכוונתו שאינו חייב אך יש עליו מצווה. ושו"ר שכ"כ בילקו"י וביטב קידושין.

אך לכאורה קשה מגמ' מפורשת במסכת כתובות ז'. "ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה" וכן פסק הרמ"א (שם). הרא"ש כתב שיש שרצו לפרש שרשאים לבטל ת"ת אך אין חובה ודחה פירוש זה. וכ"כ החלקת מחוקק "אפילו מי שתורתו אומנותו מחוייב לבטל לא שהוא רשות בלבד כך כתב הרא"ש". וכן בב"ש. וא"כ לא רק שיש מצוה אלא שיש חובה על כאו"א מהמוזמנים להשתתף בהכנסת הכלה. הרב ולדנברג בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סימן ב' אות ב') כתב לגבי הלוויית המת שסמכו על מה שכתב ה"העמק שאלה(פרשת חיי שרה שאילתא י"ד סוף אות ג'), שכל הדין להתבטל מת"ת ולילך להלווייתו היינו כשחולפת ועוברת על פניו, אבל כשאינו רואה אין צריך לבטל מלימודו. ודייק מהגמ' בכתובות (שם) "הרואה את המת יוצא". וכן כתב בספר שאילת דוד (סוף יו"ד חידושים לשו"ע). וכ"כ החלקת מחוקק על דברי הרמ"א אצלנו – לגבי חופה "ואפשר לומר דווקא כשרואה שנכנסין לחופה צריך לכבדם אבל אם יודע שיש שם חופה בעיר א"צ לבטל מלימודו ולילך שם". אך כל זה דלא כהב"ש שציטט את הח"מ וכתב "מיהו בברייתא לא משמע כן דהא תניא מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה ובהוצאת המת אפילו אינו רואה חייב לבטל כן ה"נ בהכנסת הכלה". הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה – תפילה עמ' קסג) כתב בעניין הוצאת המת שאינו יודע על מה סמכו העולם להקל, ואף שאל את הגר"מ מיינשטיין ולא השיב לו דבר ברור. וכתב דשמא נהגו להקל כיון שאין מדייקים בזמנים וייגרם ביטול תורה גדול וזה לא הותר כי אם לצורך הלווייה עצמה. וכ"כ הגר"ץ שפיץ (משפטי התורה ח"א סי' צ"ט) שהחיוב רק בזמן הולכת הנפטר. וכן מדויק מלשון הרמב"ן

השאלה השבועית

דין הנאה באונם

ה צ ב ו נ ב א ג ז י ש ל י ט"א

שאלה: הרמ"א (או"ח סי' ר"ד, סעי' ח') פסק דבאנסוהו לאכול אין צריך לברך, אע"ג שהחין נהנה – הרי אנסוהו על כך. והקשה המג"א, דהרי קיי"ל דכפאוהו עכו"ם לאכול מצה יצא יד"ח מפני שסוף סוף נהנה אף בלי כוונה. וקשה, מאי שנא אנסוהו לאכול שא"צ לברך מכפאוהו לאכול מצה שנחשב הנאה ויוצא יד"ח.

התשובה בשבוע הבא אי"ה

תשובה לשבוע שעבר: שאלנו מדוע התורה כותבת פסוק מיוחד ללמדנו שאין שומעין לאב לחלל שבת, הרי אין חיוב לכבד אב רשע. וניתן לומר, שאין האב נהיה רשע בכך שצויה על בנו לחלל שבת, שהרי "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין?" רק במסית לע"ז חידשה התורה שחייב דיבור. על כן, זקוקים אנו לפסוק מיוחד שילמדנו שאף שהאב אינו רשע, ועדיין חובה לכבדו, אין כבודו דוחה את השבת.

פכין קטנים

הרב נתנאל ברקוביץ שליט"א

וכת' הגרמ"ס דיש לבאר מח' הר"מ והראב"ד וז"ל "ונראה דהרמב"ם והראב"ד פליגי ביסוד הדין של טומאת תוך האמור בכ"ח דהראב"ד ס"ל דהא דבעינן תוך בכ"ח הוא בין בקבלת טומאה דהתוך הוא המקבל טומאה וכל צד קבלת טומאה שיש בהכלי צריך להיות ע"י תוכו" וכו' (ולא תליא כלל במטמא) "ואשר על כן ס"ל להראב"ד דבאמת לא משכחת לה כלל הך דינא דאינה מטמאה לאברים גם באויר כ"ח דכיון דכדין קבלת טומאה הרי יש ממקצת הנדה קבלת טומאה מכולה ולא אכפת לן מה דאין המטמא כולו בתוך הכ"ח. והרמב"ם ס"ל דהגזה"כ של טומאת תוך בכ"ח נאמר לענין המטמא, שהמטמא יחול עליו דין תוך של כ"ח ורק ע"י שהמטמא בתוך הכ"ח נטמאה הכ"ח ושפיר משכחת לה הך דינא דאינה מטמאה לאברים בטומאת אויר כ"ח וכו'". ויסוד הדברים הוא דיש לחקור אם דין הטומאה דתוך הוי גדר דין בחפץ הנטמא או דהוי גדר במטמא.

ולפי"ז מובנים דברי התוס' דה"ק מ"ט פכין קטנים טהורים בזב הרי יכולים להטמא ע"י שיערו (לולי הלימוד מבשר) ולפי"ד בדעת הרמב"ם הרי לא קשיא כיון דגם מקצת גופו אינו מטמא משום טעמא דאין טומאה לאברים א"כ כ"ש שיערו דאינו גופו, וע"כ שתוס' ס"ל כדעת הראב"ד ומשו"ה הקשה.

ולפי"ז מיושבים הדברים שפתחנו דדין הגדרת הטומאה בנגיעה הוא במקבל הטומאה ולכן אם בבשר הזב אין מציאות שיטמא ע"כ דבכלים אלו יש חסרון בדין קבלת טומאה ואפי' בשיער הנלמד מבשר אע"פ שבמציאותו יש. אבל בפכין קטנים אין להם כוח המקבל בטומאה זו משו"ה לא מטמא וברורים יותר דברי התוס'.

אמרין בגמ' כ"ה ע"ב ומה פכין קטנים שטהורים בזב מטמא במת מפץ שמטמא בזב אינו דין שיטמא במת.

ופירש רש"י ד"ה פכין וז"ל "פכין קטנים טהורים בזב בכל טומאותיו דכלי חרס אינו מטמא אלא מאוירו ומתוך שפיו שלו צר אין יכול להכניס אצבעו לתוכו ולמדרס נמי לא חזי ובהיסט נמי להכי אפקיה רחמנא להיסט כלי חרס בזב בלשון מגע כדכתיב (ויקרא טו, יב) וכלי חרס אשר יגע בו הזב ומהכא נפקא לן דזב מטמא בהיסט למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגעו אינו מטמא בהיסטו".

ובתוס' שם ד"ה ומה פכין כתב שטהורין בזב שאין יכול ליגע בהן וכו' ואע"פ שראוי לנגיעת שיער הזב לא מטמא כדפי' הקונטרס (שבת פ"ד ע"ב ד"ה ודין הוא) משום דבעינן ראוי לנגיעת בשר דטומאת שיער נפקא לן מבשר הזב.

ולכאור' דברים צריכים ביאור דאם אנו למדים טומאת שיער מבשר הרי נלמד דגם שיער יש לה טומאה, וא"כ נגיעה בשיער הזב הוי כנגיעה בבשר הזב ומה לנו אם הבשר אין יכול לנגוע בפכין קטנים משום שאין את המציאות לנגוע בתוכו, הרי בשיער יש מציאות זו וא"כ קיימת המציאות להיטמא בנגיעת הזב.

ופסק הרמב"ם בפ"ח מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ד וז"ל "זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרס הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו הרי זה טהור שאין הנדה וכו"ב מטמאת לאברים" עכ"ל. והשיג עליו הראב"ד וז"ל "זה אינו מחזור אצלי כי מאחר שאויר מטמא במגע למה אין התנור טמא ומה שאמר שאין הנדה מטמאה לאברים לא על זו הדרך נאמר אלא שהמשכב והמושב שפשטה הנדה ידה או רגלה עליה אינו טמא וכו'".

"אצבע אלוקים היא"

צוריא שושן (ב')

הגאון ר' יצחק היה מאושפז תקופה ארוכה וגם כאשר הגיע עיתו והרגיש ששעותיו ספורות, לא התייאש עדיין מהוצאת הכתבים, למרות שהפעם באמת לא היה סיכוי של ממש. גם הוא לא ידע שבאותם רגעים עבר יהודי ליד שער בית החולים, ואחת האחיות שירדה בדיוק באותו רגע מהמחלקה שבה הוא היה מאושפז, אמרה ליהודי ההוא, במפתיע, שבאחת המחלקות שוכב יהודי ישיש, והציעה שיעלה לבקר.

ולמה במפתיע? כי רק מי שהיה ברוסיה של הימים ההם, יודע איזו סכנה היתה כרוכה באזכרת המילה "יהודי" ברחוב... זו היתה הסיבה שהגם שדרכו אצה לו מאוד, לאותו יהודי, ולמרות שלא היה מיראי ה' הגדולים, החליט בכלל אופן להיענות להצעתה של האחיות. גם הוא ראה את יד ההשגחה העליונה וחשב שאולי יש דברים בגו.

רק נכנס האורח לחדר שבו היה מאושפז הגאון ר' יצחק וכבר רצה לצאת חזרה. הוא לא הבין את עצמו על מה ולמה החליט לעלות לכאן כדי לבקר יהודי שכזה שאינו מכיר אותו, ואת שיחו ואת שיגו, אבל ר' יצחק רמז לו בידיו שיישאר כמה דקות. לאחר שכולם יצאו מן החדר, ושניהם נותרו לבדם, גילה לו הגאון את סודו בדבר הכתבים שהותיר בביתו והתחנן בפניו שאם יהיה זה באפשרותו ישתדל להוציאם לאור. היהודי, שגם הוא למד בצעירותו ב"חיידר", אך התרחק מזה-זמן מדת משה וישראל, התרגש מאוד, בראותו מה תופס את הגאון ברגעיו האחרונים והבטיח.

לאחר דקות ספורות נפטר הגאון לבית עולמו, היהודי ההוא קיים את ההבטחה והוציא את הכתבים לאור העולם.

למדנו מסיפור זה שאסור להתייאש, אותו גאון מסר את נפשו על התורה ועל הכתבים, למרות שלא היה סיכוי להוציאם לאור אי-פעם. הוא עשה את שהיה צריך לעשות מחד גיסא, ויחל אל ה' שיזכהו להביא את הדברים לידי מימוש מאידך גיסא. לאחר שעשה את כל זה היה באפשרותו לומר "ש-ד-י עשינו את שלנו, אתה תעשה את שלך". והקב"ה הוכיח לו שגם כאשר חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל יתייאש מן הרחמים. המלאך הגואל נשלח ממש ברגע האחרון. יה"ר שנזכה גם אנו לראות ישועות גדולות, כדברי הנביא מיכה, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז', ט"ו).

אחד מיסודות האמונה הוא שהאדם מחוייב לעשות את מה שעומד לפניו ברגע זה, גם אם אין הוא רואה עכשיו כיצד יוכל ליישם את השלב הבא – "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" (קהלת ט"ו) – ומה שלא בכוחך אל תעשה.

הנהגה נכונה זו עומדת בניגוד לאווירה השוררת כיום, ולדאבוננו גם בקרב שומרי מצוות, שאינם יודעים שכל מה שמתהווה תחת השמש הוא בבחינת – "אצבע אלוקים היא", וממילא כאשר עומדת לפניהם משימה כלשהי, שלא ברור להם האם יוכלו להביאה לידי סיום מוצלח, הם מעדיפים להיות בשבב ואל תעשה, ולא להתחיל. לא צריך להאריך הרבה כדי להוכיח עד כמה רחוקה השקפה נלווה שכזו מכל קנייני התורה. כי כדי להגיע לדרגת ת"ח צריך לקנות את מידת האמונה והתקווה ולדעת שגם אם עכשיו נראים הדברים רחוקים מאוד, וכמעט שאינם ניתנים ליישום עד שהפרייקט כולו מצטייר בפנינו כ"דבר נבואי", עם כל זה אסור לנו להירתע ולהתייאש.

מספרים על ר' יצחק אייזיק קרסילשיקוב מהעיר פולטה, שבימי זקנותו יצאה גזירה מאת השלטונות על איסור לימוד התורה, ר' יצחק הסתגר בביתו ולמרות הסכנה העצומה שהיתה כרוכה בדבר עסק על הזמן בתורה במסירות נפש אמיתית. לרשותו עמדו ספרים מועטים, אבל הוא ברוב גאונותו הצליח לכתוב באותן שנות סכנה פירוש על חלק מפרקי הרמב"ם ופירש גם כמה מסכתות בסדר זרעים בירושלמי עד שהצליח להבהיר את דברי הירושלמי בצורה מושלמת והלומדים השתמשו בפירושו כמו בפירוש רש"י.

גאון זה עסק בהעלאת דברים על הכתב למרות שבמצב ששרר באותם ימים לא עמדה בפניו האפשרות להדפיס את הכתבים. מחשבות בנוסח "אולי לא כדאי לעבוד כ"כ קשה, אולי לא כדאי להשקיע את כל כולי בעבודה זו" – לא עלו כמוחו כלל, הוא כתב וכתב ולא נתן שינה לעיניו, ותלה תקוותו בהקב"ה שיאפשר לו להוציא כתביו לאור העולם.

לאחר כמה שנים חלה הגאון במחלה קשה ונאלץ להתאשפז בבית החולים רוסי. כיון שלא היתה אפשרות לקחת את הכתבים אל בית החולים, מפני שאז היו מגלים את "עוונו" ומעמדים אותו לדין, אז לפני שיצא את ביתו בפעם האחרונה החביא את הכתבים במגילת סתרים אחת, והתפלל לה' שהמחברות יזכו יום אחד לצאת לאור.